

Оксана ЧЕПЕЛИК

*провідний науковий співробітник ІПСМ НАМ України,
кандидат архітектури, ст. наук. співроб.*

ІНТЕРВЕНЦІОНІСТСЬКЕ МИСТЕЦТВО **Художник як медіатор суспільного діалогу**

Постановка проблеми. Реагуючи на необхідність узагальнюючого погляду на останнє десятиріччя, доводиться констатувати, що основний сегмент української культури протягом останнього десятиліття інвестував свої творчі сили не в новітні технології та авангард, а в прорив у галузі мейнстріму: інтелектуали захоплено пишуть «індустріальну» літературу, художники працюють в поп-дизайні, кінорежисери з усіх сил намагаються створити фільми для масового попиту, виправдовуючи свої комерційні устремління ідеологією подолання відставання. Орієнтація на міцний мейнстрим виключає позицію критика, адже цю галузь треба вирощувати та плекати. Аби подолати цю ситуацію стагнації, сучасному українському мистецтву доведеться зійти зі шляху захопленого продукування мейнстріму і вирішити для себе питання щодо капіталістичної природи сьогоденного суспільства, в якому воно існує, тим більше, що статус глянцевого товару стає реальною перспективою як для художнього твору, так і для самого митця. На щастя, поодинокі мистецькі проекти сьогодні свідчать про те, що ця праця вже почалася.

Актуальність дослідження. Розвідки на тему інтервенцій сучасного мистецтва та новітніх технологій в суспільному просторі продиктовані нагальною необхідністю прослідкувати за вирішальними мутаціями, обумовленими зміною уявлень про сучасний світ, з трансформаціями художніх стратегій, експериментальною діяльністю та сприйняттям мистецького продукту включно. З огляду на звуження українського мистецького процесу переважно до комерційної репрезентації ця взаємодія розглядається як архітектурно-просторовий феномен, здатний протистояти комерційно-комунікативному полю, що визначається взаємодією складно диференційованих потоків соціальної, ідеологічної, навігаційної, рекламної інформації, що візуально виражає в громадському просторі рівень розвитку корпоративних сил суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Допис не тільки піднімає певний пласт стосовно мистецьких пошуків, які велися на теренах України, але й дозволяє досягнути практики, що існують у світі,

аби напрацювати спільний дискурс. Оскільки українське мистецтво не має своїх авторитетних ретрансляторів у західному світі (яким є Борис Гройс для російського сучасного мистецтва), є нагальна потреба у виробленні певних теоретичних містків, які сприяли б залученню і наших практик до загального дискурсивного поля.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Тема розвідки пов'язана із загальнодержавною програмою Інституту проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України, зокрема з темою «Мистецький рух України ХХ — початку ХХІ століття», а також — з планами наукових робіт кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. З огляду на звуження українського мистецького процесу переважно до комерційної репрезентації, редуційна стратегія в стосунку до моралі та складних питань щодо суспільних проблем вилучає українське сучасне мистецтво із контексту критичного мислення ХХІ ст., що є дійсно проблемою сучасного візуального мистецтва, мистецтвознавства і культурології.

Новизна роботи полягає в:

– окресленні актуальних проблем розвитку сучасного мистецтва та художньої критики;

– переосмисленні значення розширеної концепції мистецтва заради формування вільного, демократичного і екологічно-життєдайного майбутнього, що включає дослідження арт-інтервенцій, соціальної скульптури і методів public-art, спираючись на праці Джозефа Бойса та інших мислителів і практиків, чие бачення, формулювання та проекти є центральними для соціальної сфери;

– оцінці модальності інтервенціоністських художніх практик та естетики взаємодії у зв'язку зі зміною урбаністичних умов у термінах нагальних проблем в просторі міста задля переосмислення суспільної сфери.

Методологічне або загальнонаукове значення дослідження в тому, що в ньому вперше у численних зарубіжних і частині українських проєктів показано особливості інтервенціоністських процесів та сутнісні характеристики взаємодії архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій у формуванні суспільного простору. Висвітлений в роботі розвиток теоретичної думки є певним внеском у загальну теорію мистецтвознавства та культурології.

Викладення основного матеріалу. Пропонується розгляд проєктів, націлених на взаємодію із міським середовищем, інтервенцій в урбаністичному просторі, що здатні осмислити публічний простір. У цьому процесі народжуються громадянські ініціативи, які тісно взаємодіють із життям суспільства взагалі та локальної громади зокрема, дозволяючи їй долучитися до мистецьких проєктів, націлених на досягнення позитивних соціокультурних трансформацій. Public art нового типу, який суттєво відрізняється від творів монументального мистецтва, що продукувалося в як за часів СРСР, так і в наш час, не обмежений фізичними об'єктами, такими як танці, процесії, вуличний театр, поезія, відео, дискусія, — це своєрідна лабораторія актуальних ідей, що розширює межі публічності актуального мистецтва. Тому не можу не полатися на проєкт «Невидиме покоління», започаткований програмою «*Vision Forum*» Університету Ліншоупінг (Швеція, куратор Пер Гюттнер). Чотири міста були ретельно відібрані для «Невидимого покоління» з огляду на їх історію та сучасний розвиток. Проєкт об'єднує митців з різних країн та різним культурним досвідом, що реалізують неанонсовані перформанси-вторгнення у громадський простір Пекіну, Мельбурна, Шеньчженья (провінція Китаю) та Києва. Акції проєкту «Невидиме покоління» існують на кордоні поміж різними видами мистецтва — музикою, перформансом, інсталяцією, літературою та кіно. Саме ця ситуація синтетичності використовується митцями для проникнення у загальноприйняті коди, що керують нашим сприйняттям реальності, аби відкрити простір для альтернативного образного мислення та діалогу між культурами.

Програма «Невидимого покоління» в Києві відкривається арт-інтервенцією в урбаністичний простір міста «Хмарочоси, прощайте!» Оксани Чепелик на Русанівській набережній, продовжується показом авторських робіт композитора Олександра Кохановського, Володимира Карашевського, TanzLaboratorium, відеоробіт учасників, серед яких українські митці — Олег Чорний, Генадій Хмарук та Оксана Плисюк. Під впливом духу Берроуза учасники проєкту використовують потенціал мистецького твору, щоб діяти як неконтрольована творча сила і поширюватись як вірус у громадських місцях. Вражаючи, викриваючи та розширюючи сприйняття повсякденності, рушійний вірус такого ґатунку може наблизити нас до усвідомлення процесів взаємодії. «Невидиме покоління» — це безперервна подорожуюча лабораторія, яка діє в місцевому контексті задля розповсюдження «мікробів візіонерського мислення».

Усе вищезазначене дає змогу зробити наступні висновки:

1. Сучасне українське мистецтво є виключеним з національної культурної політики, через що воно знаходиться у повній залежності від комерційної репрезентації.

2. Актуальними для України є переосмислення значення розширеної концепції мистецтва заради формування вільного, демократичного і екологічно-життєдайного майбутнього, що включає дослідження інтервенціоністських методів, соціальної скульптури і методів public art, спираючись на праці Джозефа Бойса та інших мислителів і практиків, чиє бачення, формулювання та проекти є центральними для соціальної сфери.

3. Інтервенціоністські моделі в художніх практиках виступають каталізатором соціальних і культурних трансформацій. Художники працюють як агенти змін, зосереджуючись на мистецьких практиках залучення, які досліджують роль уяви та підключають інші методи осмислення до трансформаційних процесів. Вони освоюють широку територію і різноманітні методи тому, що такі художні модальності стосуються дослідження нових значень, нових форм мислення і нових шляхів існування в світі, наполягаючи на тому, що «інший світ можливий».

Перспективи використання результатів дослідження. Теоретичне висвітлення невідкладних, гостро актуальних для мистецтвознавчої думки ХХІ ст. проблем сприятиме використанню базових положень та результатів дослідження у навчальному процесі, підготовці науково-методичних розробок, формуванню лекційних курсів.

Окрім педагогічного та соціологічного аспектів, розвідка матиме значення і для стратегії розвитку поточного мистецького процесу. Цей огляд є спрямованим, в тому числі і на уможливлення та розвиток інтервенціоністських мистецьких практик в Україні.